

**ถอดองค์ความรู้ตำรับยาแผนไทยและยาปรุงเฉพาะรายที่มีกัญชาปรุงผสม
กับผู้เชี่ยวชาญและหมอพื้นบ้าน
ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔
ณ บ้านหมอพื้นบ้าน นายสัมฤทธิ์ สุภามา จังหวัดเลย**

แนวทางการถอดองค์ความรู้ตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสม

การถอดองค์ความรู้ตำรับยาแผนไทยและยาปรุงเฉพาะรายที่มีกัญชาปรุงผสมกับผู้เชี่ยวชาญและหมอพื้นบ้าน เพื่อการรวบรวมองค์ความรู้และประสบการณ์ของหมอพื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับตำรับยาแผนไทยและยาปรุงเฉพาะรายที่มีกัญชาปรุงผสม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และเพื่อเป็นข้อมูล นำเข้าประกอบการพิจารณาคณะกรรมการด้านการประเมินรับรองตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาและกระท่อมและการใช้ยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ในหน่วยบริการสาธารณสุขของรัฐและเอกชน

วิธีการเก็บข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์กับผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย หมอพื้นบ้านที่มีองค์ความรู้และประสบการณ์การใช้กัญชาในการรักษาโรคหรือใช้ในการดูแลตนเองตามวิถีชุมชน

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ใช้แบบสำรวจตำรายาพื้นบ้าน/สมุนไพรพื้นบ้านที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับใช้ชุมชนและสถานบริการของรัฐ

ประวัติและประสบการณ์การสั่งจ่าย การรักษาผู้ป่วย ของนายสัมฤทธิ์ สุภามา หมอพื้นบ้าน จังหวัดเลย

นายสัมฤทธิ์ สุภามา อายุ ๖๔ ปี เป็นหมอพื้นบ้านจังหวัดเลยที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับยาสมุนไพร และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีใบประกอบวิชาชีพรักษาการแพทย์แผนไทย ประเภทเภสัชกรรมไทย เลขที่ ๒๐๔๑๖ พ.ศ. ที่ได้รับ ๒๕๔๒ เริ่มให้การรักษาผู้ป่วยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา ความเป็นระยะเวลา ๒๒ ปี โดยมีผู้ป่วยเฉลี่ย ๘ คนต่อเดือน และเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่กลุ่มสมุนไพรและเครือข่ายวัฒนธรรม จังหวัดเลย

จุดเริ่มต้นการเป็นหมอพื้นบ้านเกิดจากการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ โดยการสังเกตและจดจำจากบรรพบุรุษ โดยสืบทอดจากคุณตา (นายปา สุภามา) และได้มอบตัวเป็นศิษย์ที่หิ้งครูบาหรือหิ้งเทวดา มีคาถาพระเจ้าเมตไตรย ช่วยในการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายและบำบัดรักษาโรค โดยปัจจุบันได้ประกอบพิธีเลี้ยงหิ้งเป็นประจำทุกเดือนเจ็ดของปีนับตามปฏิทินจันทรคติ มีข้าวต้มมัดเล็กตามจำนวนผู้ป่วยที่รักษาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ชิ้น ที่ประกอบในพิธีไหว้หิ้งพร้อมผู้ป่วยที่เคยรักษาและลูกศิษย์ลูกหาของคุณตาที่สืบทอดความรู้ดังกล่าวนี้ และได้มีการสืบทอดดำเนินการตามรอยบรรพบุรุษทุกอย่างมาจนถึงปัจจุบัน

ตำรับยาที่ทำการรักษาอยู่ในปัจจุบันและได้ผลดีต่อผู้รับการรักษาที่พบบ่อย ได้แก่ ยาสมุนไพรบำรุงกำลัง ยาบำรุงไต และยาบำรุงประสาท ซึ่งในสมัยก่อนการใช้กัญชามีความผิดทางกฎหมาย การนำมาใช้ในตำรับยานั้นมีค่อนข้างน้อย จากคำบอกเล่าของหมอพื้นบ้านจะใช้คำศัพท์เฉพาะทางเป็นปริศนา เพื่อใช้ในการทำยา โดยกัญชาส่วนที่เป็นช่อดอกตัวเมีย มีเมล็ด เรียกว่า “หัวขอด” ส่วนกัญชาตัวผู้เรียกว่า “หัวไม่ขอด” โดยมีตำรับยาสมุนไพรบำรุงกำลัง ที่มีตัวยากัญชาผสมอยู่ด้วย กัญชาเป็นตัวยากที่หายาก จึงมีการใช้สมุนไพรตัวอื่นแทนกัญชาในยาบำรุงกำลัง

กระบวนการเลือกใช้กัญชาในการปรุงยาเฉพาะราย

ตำรับยาสมุนไพรบำรุงกำลังที่มีกัญชาปรุงผสม มีตัวยากัญชา “หัวขอด” เป็นหนึ่งในส่วนประกอบ ใส่เพียงชนิดเดียว หรือใช้ส่วนใบกัญชาตัวผู้ เพื่อลดความแรงของกัญชาเป็นตัวยาประกอบ ไม่ใช่ตัวยาลูก ทำให้ยามีประสิทธิภาพของยาดีขึ้น ใช้ในรูปแบบยาผง หรือแบบแคปซูล ใช้น้ำผึ้งผสมน้ำอุ่นหรือน้ำมะพร้าว เป็นน้ำกระสายยา ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ใช้รักษาสำหรับผู้มีอาการปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ อ่อนเพลีย

องค์ความรู้ในการปรุงและสั่งใช้ตำรับยาปรุงเฉพาะรายที่มีกัญชาปรุงผสมของนายสัมฤทธิ์ สุภามา หมอพื้นบ้านจังหวัดเลย

ตำรับยาสมุนไพรบำรุงกำลังที่มีกัญชาปรุงผสม ประกอบด้วย เถาวัลย์เปรียง, จันทน์แดง (เลือดมังกร), เหงือกปลาหมอ, กระพังโหม, เกล็ดลิ้น, เถารางแดง, ตะโกนา, เถาโคคลาน, กำแพงเจ็ดชั้น (ตาไก่), ฝรั่งอ่อน, กระชาย, กำลังเสือโคร่ง, พญาเสือโคร่ง, ไม้กระที่บโรง, หัวหมู, หัวขอด, อ้อยดำ, ประดงสามสิบสอง, เอ็นอ้า (ผู้เฒ่านั่งสูง), โดไม้รั้ว (ตาไฟนกคุ้ม), ขัดใบบอน (ขัดมอญ), ผลไข่เน่า เป็นต้น ปริมาณและขนาดขึ้นอยู่กับความหนักเบาของวัตถุดิบ ไม่มีการตวงน้ำหนักที่ชัดเจน สูตรโบราณส่วนใหญ่ใช้ใบตากแห้ง แล้วนำไปต้มเป็นผง ชงในน้ำร้อนกินรับประทานหลังอาหารเย็น หรือก่อนนอน และในรูปแบบแคปซูล ปริมาณ ๕๐๐ มิลลิกรัม รับประทานครั้งละ ๑ – ๒ แคปซูล ใช้น้ำผึ้งผสมน้ำอุ่น หรือน้ำมะพร้าว หรือน้ำชาชงกัญชา เป็นตัวกระสายยา ทำให้ยามีฤทธิ์ดีขึ้น

ประสบการณ์การใช้กัญชาในการรักษาโรคหรือใช้ในการดูแลตนเองตามวิถีชุมชน

ในสมัยก่อนการนำกัญชามาใช้ถือว่าผิดกฎหมาย ส่วนใหญ่ในอดีตจึงแอบนำมาใช้ ตามวิถีชุมชน มีการนำมาใช้ในรูปแบบอาหารประเภทต้ม เช่น ต้มไก่ ต้มปลา และใส่ในก๋วยเตี๋ยว ใส่เพื่อชูรสอาหาร ใส่ใบกัญชา ๑ ใบ ต่อเนื้อไก่ ๑ กิโลกรัม สำหรับต้มไก่ พวกอาหารผัดทอดไม่มีการใช้ประกอบอาหาร ใช้สูบ และเป็นยารักษา

สำหรับเครื่องต้มเป็นสูตรตำรับยาจากยายอนอม อำเภอพังโคน หมอยาพื้นบ้านจังหวัดสกลนคร ให้สูตรยา ใช้หญ้าเพ็กหรือไฟเพ็ก สำหรับช่วยให้มีกำลัง แก้อ่อนเพลีย เพิ่มเกลือแร่ให้กับนักกีฬา เป็นเครื่องต้มชูกำลัง มีส่วนประกอบ ดังนี้ ๑. หญ้าเพ็ก ๒. อ้อยสามสวน (ชะเอมเทศ) ๓. กระชาย ๔. ใบกัญชา ต้มดื่ม โดยใช้ใบกัญชา สดปั่นผสมกับน้ำอุ่น นำไปผสมกับน้ำผึ้งและมะนาว และค่อยเติมลงในน้ำหญ้าเพ็ก

ภาพกิจกรรม

ตัวอย่างสมุนไพร ชูกำลัง แก้อ่อนเพลีย เพิ่มเกลือแร่

ตัวอย่าง สมุนไพรดำรับบำรุงกำลัง

สมุนไพรภายในบ้านนายสัมฤทธิ์ สุภามา หมอพื้นบ้าน จังหวัดเลย

